

ตำนานพระธาตุลำปางหลวงผ่านการเรียนรู้งานศิลปกรรม*

The Legend of Pratatlampangluang Learning through Creative Arts

วราภรณ์ ภูมิ (Waraporn poommalee)**

บทคัดย่อ

การศึกษาตำนานเรื่องพระธาตุลำปางหลวงผ่านการเรียนรู้งานศิลปกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมาและโครงสร้างของตำนานพระธาตุลำปางหลวง 2. ถ่ายทอดเรื่องราวตำนานพระธาตุลำปางหลวงผ่านการสร้างสรรค์ทางศิลปะ 3. เพื่อสืบทอดคุณค่าของตำนานพระธาตุลำปางหลวงมรดกอารยธรรมล้านนา จ.ลำปาง หลังจากศึกษาจึงนำวิธีการสร้างสรรค์ทางศิลปะเป็นเครื่องมือในการศึกษาโครงสร้างและความเป็นมา ตำนานคือเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งตำนานพระธาตุลำปางหลวงถูกจารึกในคัมภีร์ในสมัยพุทธศตวรรษที่ 21 คัดลอกสืบทอดกันมา เป็นตำนานฝ่ายวัด กล่าวถึงในตอนแรกถึงการเผยแผ่ศาสนา และตอนที่สองเป็นการทำนุบำรุงพระธาตุ รวมถึงเจตนาในการจารตัวอักษรบนคัมภีร์หรือจุดประสงค์ในการแต่งตำนาน เพื่อสืบทอดอายุของพระพุทธรูปศาสนาให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ในวัฏสงสารเข้าถึงนิพพาน ดังนั้นการสร้างสรรคผลงานศิลปะ เป็นภาพประกอบเรื่องราวที่ได้แรงบันดาลใจจากตำนานที่เกิดจากความเข้าใจส่งผลต่อจินตนาการ ผสานกับทักษะฝีมือและประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์ถ่ายทอดเอกลักษณ์ แสดงกระบวนการถ่ายทอดรูปแบบ โดยการจัดองค์ประกอบศิลปะก่อเกิด เป็นความงามให้มีความเข้าใจในเนื้อหา ผลที่ได้จากการศึกษาความเป็นมาและโครงสร้างของตำนานผ่านการสร้างสรรค์ภาพประกอบจากแรงบันดาลใจตำนานพระธาตุลำปางหลวง เป็นแนวทางการสืบทอดคุณค่าของตำนานผ่านการทำงานศิลปะโดยนำกระบวนการนี้ มาพัฒนาเป็นภาพประกอบที่สมบูรณ์ขึ้น เพื่อที่จะสามารถนำไปบูรณาการกับเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้คงคุณค่าสืบทอดมรดกของภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งนับวันจะเลือนหายไปกับกาลเวลา

คำสำคัญ: ตำนานพระธาตุลำปางหลวง, การเรียนรู้งานศิลปกรรม

* บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่คุณค่าของตำนานพระธาตุลำปางหลวง

This article is for publishing appreciation the legend of Pratatlampangluang.

** อาจารย์ประจำสาขาศิลปะและการออกแบบ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Lecturer Department of Art and Design, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University.

Abstract

The study of the Legend of Pratalampangluang Learning through Creative Arts had the objectives to 1) study the history and the structure of the legend of Pratalampangluang 2) transmit the story of the legend of Pratalampangluang through creative arts 3) continue the value of the legend of Pratalampangluang, Lanna civilization heritage Lampang province. After the study, the author used creative arts to study the structure and history of the legend which had been retold for a very long. The Legend of Pratalampangluang was written in a scripture in the 21 Buddhist Century, continued copying all through the history. It is a monastery legend because the first part tells about spreading Buddhism and the second part tells about the maintenance of the pagoda including the intent to script the letters on the scripture or the purpose of writing down the legend to continue Buddhism to end the circle of birth, living, death and continual birth onto nirvana. So the creation by line-drawing as illustration the stories of the legend from understanding by imagination combining with skills and experiences of the creator showing the process of transferring the forms by arranging the artistic components creating beauty to understand the contents. Results from studying the history and structure of the legend through line-drawing illustration of the Legend of Pratalampangluang becomes the guideline for transmitting the value of the legend through artistic works by using this process to develop complete illustration to be able to integrate with other related stories to continue the transmission of local wisdom heritage fading with time.

Keywords: Legend of Pratalampangluang, Creative arts

บทนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนาทำให้ทราบสภาพของการศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนามีอยู่ 2 แนวทาง คือ 1. แนวประวัติศาสตร์มีวิธีการศึกษาตามแบบตะวันตกมีลักษณะเป็นงานวิชาการ 2. แนวจารีตท้องถิ่นหรือแนวตำนาน เป็นการศึกษาตามจารีตโบราณของล้านนาที่มีความสืบเนื่องตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 20 และเติบโตมากในพุทธศตวรรษที่ 21 ตำนานที่สำคัญจนถึงปัจจุบัน เริ่มมีการจดบันทึกเป็นอักษร ได้แก่ ตำนานมูลศาสนา ตำนานจามเทวีวงศ์ ชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นตำนานคลาสสิก ตำนานมูลศาสนาเป็นตำนานรุ่นแรกสุด เกิดจากพระพุทฺธพุกามและพระพุทฺธญาณเจ้านานันทนพินบ้านหลายเรื่องมาเรียบเรียง เล่มต่อมา คือ จามเทวีวงศ์และชินกาลมาลีปกรณ์ ได้รับอิทธิพลจากตำนานมูลศาสนา จึงมีโครงสร้างที่คล้ายกัน โดยได้รับอิทธิพลแนวการเขียนประวัติศาสตร์จากสำนักสงฆ์ลังกา ซึ่งก่อนหน้านี้อาศัยเล่าสู่กันเป็นทอดๆ เพราะฉะนั้นตำนานก็คือประวัติศาสตร์คำบอกเล่าที่เก่าแก่ที่สุด ลักษณะการเขียนตำนาน มีพระพุทฺธศาสนาเป็นศูนย์กลางของความคิด เป้าหมายการเขียนเพื่อทำบุญเป็นการสร้างกุศลและเพื่อจรรโลงพุทธศาสนา ตำนานจึงเป็นการรวบรวม

ความคิดความเชื่อเข้าด้วยกัน (สร้อยดี อ่องสกุล, 2544: 1-10) ดังนั้นการศึกษาด้านพระธาตุลำปางหลวงจึงเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนาอีกรูปแบบหนึ่งที่ใช้เป็นเรื่องราวถ่ายทอดเนื้อหาในการแสดงออกผ่านการสร้างสรรค์ทางศิลปะในรูปแบบการวาดภาพประกอบ

การศึกษาด้านพระธาตุลำปางหลวง ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้น เพราะหากเพียงอ่านและไม่ศึกษาถึงความเป็นมาของตำนาน อาจเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน ดังนั้นการรวบรวมความรู้ของตำนานพระธาตุลำปางหลวงจึงจำเป็นต้องมีการเผยแพร่เพื่อคงคุณค่าความเข้าใจตำนาน เพราะหากได้อ่านเพียงผิวเผินก็จะเห็นเพียงอิทธิฤทธิ์เกินจริงโดยไม่ทราบสาเหตุความเป็นมาของเจตนาอันสำคัญรวมถึงโครงสร้างในการเขียนของตำนาน จึงจำเป็นต้องการศึกษาเรื่องนี้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการถ่ายทอดทางเนื้อหา เรียนรู้ที่มาของตำนานเพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้และการบูรณาการต่อไป

องค์ความรู้ หมายถึง ความรู้ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วนำมาบูรณาการเข้าเป็นความรู้ในระดับที่สูงขึ้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2544: 1364)

บูรณาการ หมายถึง กระบวนการผสมผสานเชื่อมโยงองค์ความรู้ตั้งแต่ 2 องค์ความรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้องอย่างเป็นระบบ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2544: 681)

การวิเคราะห์ตำนาน และนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้แล้ว หลังจากนั้นนำองค์ความรู้มาถ่ายทอดเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะและเพื่อให้องค์ความรู้ได้สืบทอดจึงนำมาบูรณาการกับศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับตำนาน วัตถุประสงค์ของตำนานคือต้องการสืบทอดพระศาสนาให้ครบ 5,000 ปี เพื่อให้เข้าถึงนิพพานไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร เพื่อให้ได้ตามที่ตนเองปรารถนา และเพื่อให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ เกิดชาติหน้าให้อยู่ดีมีสุข ความเชื่อเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อจิตใจของผู้เขียนตำนานให้ประสบความสำเร็จดังที่กล่าวไว้ (ตุลาภรณ์ แสนปรน, 2557: 159)

ตำนานเป็นเรื่องเล่าที่ถูกบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรมีเค้าความจริงแสดงให้เห็นถึง การบันทึกเรื่องเล่าเป็นตัวอักษรซึ่ง มิใช่ความจริงทั้งหมดเป็นเพียงการแต่งผสมกับเรื่องจริง คล้ายนิทานถ่ายทอดเป็นเรื่องเล่า การเริ่มเรื่องขึ้นด้วยบทบูชาพระธาตุลำปางหลวงต่อด้วยเรื่องเล่าคำทำนายของพระพุทธเจ้าที่ได้เสด็จมา ณ ที่แห่งนี้ที่จะกลายเป็นเมือง “ลัมพะกะปะนนคร” ซึ่งเป็นดินแดนที่จะมีพระธาตุเกิดขึ้นและเรื่องราวของพระราชบุตรของพระเจ้าสุวรมณภูมิ 2 พระองค์ที่แสดงเรื่องราวปาฏิหาริย์ของพระธาตุและบูชาพระบรมสารีริกธาตุและอานุภาพของพระนางจามเทวีที่ได้มาสักการะพระธาตุลำปางหลวงเห็นนิมิตและช่วยชาวบ้านให้มีน้ำใช้จากการตั้งสัจจะอธิษฐานกราบไหว้พระบรมสารีริกธาตุ ตำนานมี 2 ประเภท คือ ตำนานฝ่ายวัดหรือตำนานมุลศาสนา ได้แก่ ตำนานพระธาตุ ตำนานพระพุทธรูป ตำนานวัด และตำนานพระบาท ตำนานฝ่ายเมืองหรือฝ่ายพื้นจะให้มีความสำคัญต่อประวัติความเป็นมาของบ้านเมืองโดยเฉพาะกษัตริย์และราชวงศ์เป็นแก่นเรื่อง (สร้อยดี อ่องสกุล, 2558: 19-20) ซึ่งตำนานพระธาตุลำปางหลวงจัดเป็นตำนานฝ่ายวัดเพราะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระธาตุลำปางหลวง เนื้อหาของตำนานฝ่ายวัดหรือตำนานมุลศาสนาแบ่งเป็น 2 ภาค คือภาคแรกมีลักษณะเป็นประวัติศาสตร์สากล กล่าวถึงประวัติพุทธศาสนา การเสด็จมาของพระพุทธเจ้าและทำนายว่าจะมีพระธาตุมาประดิษฐานและมีเมืองเกิดขึ้น ภาคที่สองเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอธิบายความเป็นมาของกษัตริย์และราชวงศ์ท้องถิ่นตามลำดับ

รัชกาลโดยมีพุทธศาสนาเป็นแก่นของเรื่องในส่วนนี้แม้จะเรียงตามลำดับรัชกาลแต่ก็เน้นเป็นพิเศษสำหรับกษัตริย์องค์ที่เป็นเอกอัครราชูปถัมภก

การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น คือการเรียนรู้รากเหง้าของการเห็นคุณค่าของสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่เปรียบเสมือนการเห็นคุณค่าของตนด้วย การศึกษา “ตำนานพระธาตุลำปางหลวง” เพื่อถ่ายทอดผ่านการสร้างสรรค์ทางศิลปะในรูปแบบวาดเส้นเป็นเพียงการเรียนรู้ส่วนหนึ่งเพื่อทำความเข้าใจความเป็นมา ที่คนในท้องถิ่นต้องเห็นคุณค่าก่อนจึงเกิดการอนุรักษ์อย่างแท้จริง เพราะวัดพระธาตุลำปางหลวงมีความสมบูรณ์ของความเป็นแหล่งอารยธรรมล้านนา ที่สมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ที่มีมรดกทางวัฒนธรรมให้เรียนรู้อย่างมาก ซึ่งตำนานเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นในการศึกษาถึง การเชื่อมโยงมิติแห่งคุณค่าที่วัดพระธาตุลำปางหลวงยังมีอีกมากมาย

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะประกอบด้วยจินตนาการที่เกิดขึ้นจากการผสมกันระหว่างวัตถุนอกกับความรู้สึกภายในหรือการก่อรูปของความคิดจากหลายๆ ความคิดชลุด นุ่มเสมอได้กล่าวไว้ว่าเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีเอกภาพและทักษะทางศิลปะซึ่งเป็นเครื่องมือถ่ายทอดจินตนาการให้ปรากฏเป็นรูปธรรมโดยเรื่องราวของตำนานพระธาตุลำปางหลวงเป็นการกำหนดเนื้อหาในการแสดงออกด้วยวัสดุ คือ การวาดภาพประกอบเทคนิคสีน้ำบนกระดาษร้อยปอนด์ซึ่งต้องผ่านกระบวนการคิด ร่างแบบเพื่อจัดองค์ประกอบแล้วจึงถ่ายทอดออกมาเป็นผลงาน

การปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดยมีเรื่องตำนานพระธาตุลำปางหลวงเป็นเครื่องมือReginaได้กล่าวว่าชีวิตคือพื้นที่ว่างของการเรียนรู้เมื่อเราพร้อมที่จะเผชิญกับความไม่รู้ในทุกขณะของชีวิต เราจะตื่นรู้ การศึกษาในครั้งนี้จึงเปรียบผ่านกระดาษเป็นพื้นที่ว่างของการเรียนรู้ โดยสร้างความสัมพันธ์ของเนื้อเรื่องผ่านการกระทำ ที่แสดงออกของความคิด การรับรู้ ประสาทสัมผัสและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ขยายคลี่คลายไปกับการพัฒนาชีวิต จิตวิญญาณโดยการเชื่อมโยงและแปลความหมายของชีวิตผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ (พิเชษฐ เปียร์กลิ่น, ปริญญา ดันติสุขและสุชา สันะวัต, 2559: 2301) การถ่ายทอดการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเรื่องตำนานพระธาตุลำปางหลวงแสดงออกทางศิลปะนอกจากเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับตำนานแล้วยังเป็นการรักษาสัมบัติทางมรดกอารยธรรมล้านนาและยังเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่บันทึกเรื่องราวความเป็นมาถึงแม้จะเป็นเรื่องเล่าที่อ้างอิงเนื้อหาทางพุทธศาสนาแต่ความหมายที่แฝงก็เพื่อทำนุบำรุงศาสนาให้ดำรงอยู่ การเห็นคุณค่าทำให้ดำรงสิ่งที่ตั้งงามให้สืบทอดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมาและโครงสร้างของตำนานพระธาตุลำปางหลวง
2. เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวตำนานพระธาตุลำปางหลวงผ่านการสร้างสรรค์ทางศิลปะ
3. เพื่อสืบทอดคุณค่าของตำนานพระธาตุลำปางหลวงมรดกอารยธรรมล้านนา จ.ลำปาง

วิธีดำเนินการศึกษา

1. การศึกษาด้านานพระธาตุลำปางหลวงเพื่อการสร้างสรรค์ทางศิลปะโดยรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ บทความ การสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินที่สอดคล้องกับการสร้างสรรค์
2. ถ่ายทอดผลงานสร้างสรรค์โดยผ่านการศึกษาด้านานพระธาตุลำปางหลวงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดครั้งนี้ ที่มีแนวความคิดและแรงบันดาลใจจากเนื้อหาและจิตรกรรมฝาผนังวัดพระธาตุลำปางหลวง
3. วิเคราะห์ด้านานเรื่องพระธาตุลำปางหลวงในประเด็นที่มา และโครงสร้างของด้านานและวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ รูปแบบ เทคนิค และวิธีการนำเสนอเพื่อความสะดวกของเนื้อหาของผลงาน
4. สรุปและอภิปรายผลการศึกษาจากการสร้างสรรค์ พัฒนาระบบการสร้างสรรคทางศิลปะนี้เป็นภาพประกอบด้านานพระธาตุลำปางหลวงเพื่อสร้างความเข้าใจในการศึกษาและเผยแพร่มากขึ้น

ผลการศึกษา

การศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมาโครงสร้างของด้านานพระธาตุลำปางหลวงผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวโดยการสร้างสรรค์ทางศิลปะเพื่อสืบทอดคุณค่าของมรดกทางอารยธรรมล้านนา จ.ลำปาง ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมาของโครงสร้างด้านานพระธาตุลำปางหลวง

ด้านานพระธาตุลำปางหลวงเป็นด้านานเกี่ยวกับพุทธศาสนาหรือด้านานฝ่ายวัดมีความยาวเพียงผูกเดียว ผู้แต่งเป็นพระภิกษุในท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของการแต่งด้านานเพื่อจารจรของพระพุทธรูปโดยโครงเรื่องแบ่งเป็นสองตอน ตอนแรกเป็นบทเกริ่นนำ กล่าวถึงเมื่อครั้งพุทธกาลพระองค์ได้เสด็จมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาเทศนาชนพื้นเมืองซึ่งครั้งแรกอาจมีการต่อต้านจึงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์จนเกิดการยอมรับจึงประทานเกสาธาตุและทรงพุทพยากรณ์ถึงอนาคตของสถานที่นั้น (สรสวดี อ่องสกุล, 2558: 4-5) ด้านานพระธาตุลำปางหลวงนอกจากมีที่มาจากหลักฐานคัมภีร์ใบลานที่ค้นพบแล้วยังเป็นแค่หนึ่งในคัมภีร์ใบลานในล้านนากว่า 10 ล้านผูกต่อจากนั้นได้มีการนำหลักฐานชิ้นต้นมาตีพิมพ์และยังมีหลักฐานชิ้นรองได้แก่งานวิจัยและหนังสือ

การปริวรรต คือ หมุนเวียน เช่น ปริวรรตเงินตรา, เปลี่ยนแปลง, เปลี่ยนไป, แปรไป (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2544: 718) แปรจากตัวอักษรธรรมล้านนาที่จารในคัมภีร์เป็นภาษาไทยการศึกษาในครั้งนี้ได้รับผลประโยชน์จากการเผยแพร่การปริวรรตด้านานและงานวิจัยเอกสารทำให้มีความเข้าใจในด้านานฉบับภาษาไทยและเป็นเครื่องมือในการสร้างแรงบันดาลใจทางเนื้อหาในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ ซึ่งได้ศึกษาลักษณะของด้านานพระธาตุลำปางหลวงที่สรสวดี อ่องสกุลได้กล่าวถึงลักษณะของด้านานลำปางซึ่งเป็นด้านานฝ่ายวัดหรือด้านานพระพุทธรูป ประเภตด้านาน พระธาตุ ด้านานพระบาทแต่ละด้านานมีความยาวเพียงผูกเดียว พระภิกษุผู้แต่งกระทำด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป้าหมายการแต่งด้านาน เพื่อจารจรของพระพุทธศาสนา โดยเล่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ท้องถิ่น โดยอ้างถึงสมัยพุทธกาลพระพุทธรูปองค์เสด็จโปรดสัตว์และประทานเกสาธาตุ หรือประทับรอยพระบาทในท้องถิ่น พร้อมกับเล่าความสำคัญของพระธาตุ/พระบาทของท้องถิ่น โดยสร้างให้เกาแก่เกี่ยวพันไปถึงสมัยพุทธกาล ให้คนในชุมชนท้องถิ่นได้รับรู้เพื่อจะได้เกิดความเลื่อมใสในปูชนียสถาน ลักษณะการแต่งใช้วิธีเล่าเป็นนิทาน โดยใช้ภาษาพูดเป็นภาษาเขียนแบบเล่าเรื่องและนิยมอ่านออกเสียง เพราะใช้เทศนาธรรมเพื่อให้ผู้ฟังทราบประวัติและความสำคัญ

ของพระธาตุ/พระบาทในท้องถิ่นอย่างน่าสนใจชวนติดตาม ทำให้พรรณนาเกินจริง มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ตามความเชื่อและศรัทธาอย่างแรงกล้าด้วยเหตุนี้ การศึกษาด้านานจำเป็นต้องเข้าใจขนบการนำเสนอและแยกแยะส่วนที่เป็นนิทานปรัมปราออกจากส่วนเนื้อหาที่เป็นประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นซึ่งจะใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้

โครงสร้างของตำนานพระธาตุลำปางหลวง เป็นตำนานฝ่ายวัดหรือฝ่ายพุทธศาสนามีแกนเรื่องหลักเหมือนกัน แต่มีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกัน แบ่งเป็น 2 ตอนตอนแรกเป็นบทเกริ่นนำซึ่งตำนานพระธาตุลำปางหลวง เป็นภาษาบาลี ตอนที่สองเป็นการทำนุบำรุงพระธาตุ สืบต่อๆ กันมาตามยุคสมัยต่างๆ ซึ่งผู้แต่งตำนานเล่าที่มาของพระธาตุ ผู้อุปถัมภ์ เจ้าศรัทธาและที่มาของชื่อบ้านนามเมืองซึ่งในส่วนนี้ แทรกประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ามา แบ่งเป็นตอนได้แก่ ตอนพระญาจันทวรราช ตอนพระญาพลราช ตอนมหาเทวี ตอนเจ้าเมืองหาญแต่ท้อง ตอนเจ้าหมื่นคำเพชร ตอนเจ้าเมืองหาญสีหัตถ์ และตอนเจ้านางจามเทวี แนวคิดเบื้องหลังของตำนานพระธาตุลำปางหลวงคือ ตำนานพระเจ้าสิบโลกและคัมภีร์มหาวงศ์ โดยคัมภีร์มหาวงศ์เป็นต้นแบบให้แก่ตำนานสำคัญในล้านนาแรกคือ ตำนานมูลศาสนา จามเทวีวงศ์ และชินกาลมาลีปกรณ์ อิทธิพลของตำนานดังกล่าวได้ส่งผลต่อแนวคิดสืบกันมา มีผลต่อแนวความคิดและวิธีการเขียนของตำนานลำปางมีความคล้ายคลึงกัน (สร้อยศรี อ่องสกุล, 2558: 4-5)

2. การถ่ายทอดเรื่องราวของตำนานพระธาตุลำปางหลวงผ่านการเรียนรู้ฐานศิลปกรรม

การนำเรื่องตำนานพระธาตุลำปางหลวงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดทางศิลปะ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะซึ่งศิลปินขลุ่ย นิมิเสมอได้อธิบายว่าศิลปะประกอบขึ้นด้วยจินตนาการกับทักษะซึ่งจินตนาการเป็นองค์ประกอบสำคัญ การใช้เนื้อหาทางเรื่องราวของตำนานเป็นสื่อเพื่อจินตนาการกับความรู้สึก ของผู้สร้างสรรค์ก่อรูปทางความคิด เป็นรูปทรงในการแสดงออกเฉพาะบุคคลและยังได้กล่าวอีกว่าทักษะเป็นเครื่องมือถ่ายทอดจินตนาการ การถ่ายทอดจินตนาการซึ่งเป็นจินตภาพภายในให้ปรากฏเป็นจินตภาพภายนอก หรือรูปทรงที่สัมผัสได้นั้น จะต้องอาศัยทักษะหรือความสามารถในการสร้างรูปทรงและการแสดงออก โดยนำเรื่องราวของตำนานมาเป็นจุดเริ่มซึ่งเป็นรูปแบบนามธรรม มาสร้างเป็นรูปทรงด้วยภาพประกอบเทคนิคสีน้ำบนกระดาษร้อยปอนด์สีขาว เป็นการถ่ายทอดความคิดและทักษะซึ่งต้องอาศัยความสมดุลของจินตนาการกับทักษะผสมผสานกันในการแสดงออก

การแปลความความหมายจากเรื่องราวของตำนานเป็นภาพนั้น ศึกษาจากการแปลสัญลักษณ์ซึ่ง(จิตพล โปตะวัฒน์, 2558: 1354-1355)ได้กล่าวว่า การแปลความหมายจากคติความเชื่อเป็นนัยสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม มีความเกรงกลัวต่อบาป มีความสุขในการสร้างบุญและเป็นการระลึกถึงการทำความดี ผ่านคติไตรภูมิจักรวาลที่เป็นรากเหง้าหรือต้นความคิดทางปัญญา ที่สืบทอดต่อๆ กันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันสำคัญ การนำนัยทางสัญลักษณ์จากคติความเชื่อมาพัฒนาต่อยอดทางความคิด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์ รักษา กระตุ้น ให้เห็นถึงข้อดี จุดประกายความคิดสร้างสรรค์เพื่อเอกลักษณ์ความเชื่อสู่งานสถาปัตยกรรม

จากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดผลงาน(อดิศักดิ์ พัทธทองคำ, 2558: 1535)ที่ได้ศึกษาและสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม 2 มิติ โดยอาศัยความเชื่อมโยงคติธรรมพุทธปรัชญาทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับเรื่อง สังสารวัฏ การเกิด ตับ เวียนหมุนอยู่ในห้วงวงจรแห่งทุกข์นั้นอย่างไม่รู้จักจบสิ้น เป็นสัญญาณเตือนใจให้ตระหนักถึงความจริงของสรรพสิ่งต่างๆ มาเป็นแรงบันดาลใจ ถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกออกมาผ่านกระบวนการแสดงออกทางศิลปะกระบวนการถ่ายทอดทางศิลปะเรื่องตำนานพระธาตุลำปางหลวงผ่านการเรียนรู้งานศิลปกรรม ดังนี้

2.1 การศึกษาโครงสร้างลักษณะของตำนานพระธาตุลำปางหลวง

2.2 การศึกษารูปแบบจิตรกรรมฝาผนัง สถาปัตยกรรม และลวดลายการตกแต่งวิหารวัดพระธาตุลำปางหลวง

2.3 การกำหนดขนาดและร่างภาพจากแนวความคิดจัดองค์ประกอบศิลปะถ่ายทอดออกมาเป็นรูปทรง

2.4 ลงสีด้วยเทคนิคสีน้ำและตัดเส้นด้วยสีน้ำในส่วนที่ต้องการแสดงเรื่องราว

ลวดลายการแกะสลักไม้ทางขึ้นบนธรรมาสน์
ภายในวิหารหลวง

พระพุทธรูปและจิตรกรรมฝาผนังด้านหลังท้าย
วิหารน้ำแต้ม

ลวดลายจิตรกรรมที่ตกแต่งฝาผนังภายใน
วิหารพระพุทธ

จิตรกรรมฝาผนังบนแผงคอสองภายใน
วิหารน้ำแต้มด้านทิศใต้

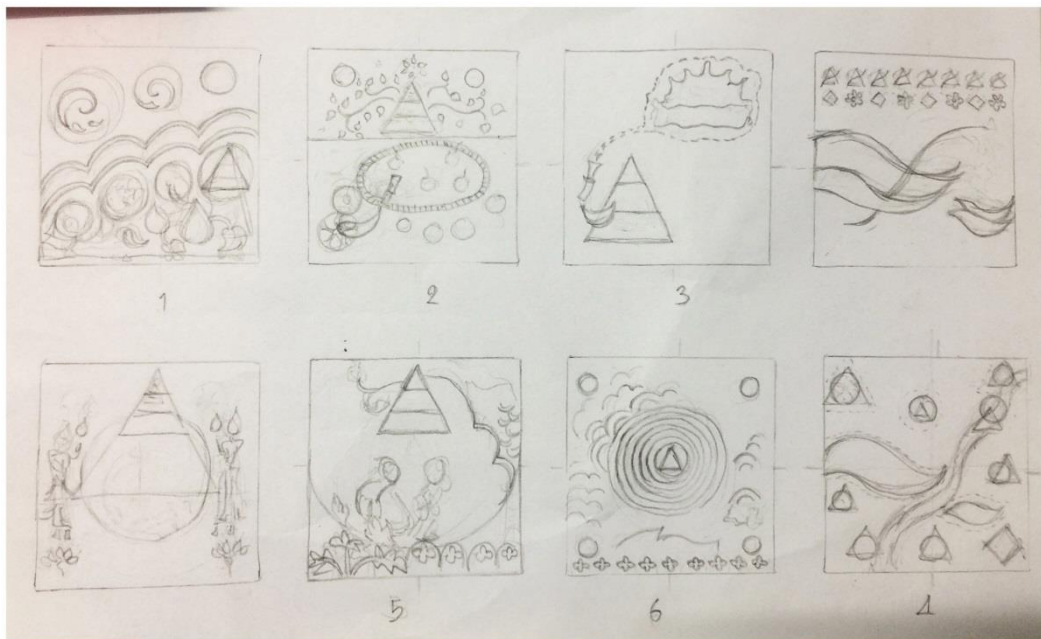

จิตรกรรมฝาผนังบนแผงคอสองภายใน
วิหารน้ำแต้มด้านทิศเหนือ

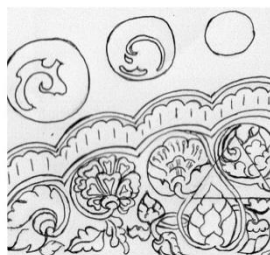

จิตรกรรมบนเสาระหว่างแผงคอสองภายใน
วิหารน้ำแต้ม

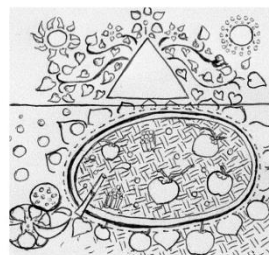
ภาพที่ 1 การศึกษารูปแบบจิตรกรรมฝาผนังและลวดลายการตกแต่งวิหารวัดพระธาตุลำปางหลวง

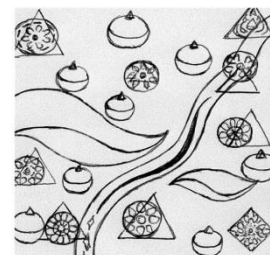
ภาพร่างรวบรวมแนวความคิด

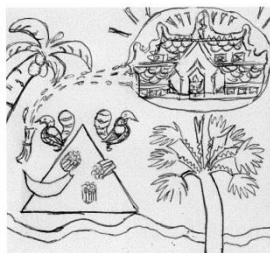
ภาพที่ 1

ภาพที่ 2

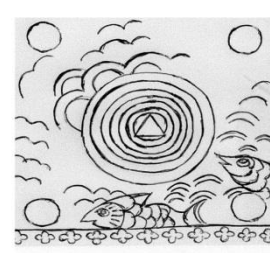
ภาพที่ 3

ภาพที่ 4

ภาพที่ 5

ภาพที่ 6

ภาพที่ 2 ภาพร่างแนวความคิดบนกระดาษเอสี่และคัดเลือกลำนำมาร่างด้วยดินสอบนกระดาษร้อยปอนด์ดังภาพที่ 1-6

ภาพที่ 3 “เกริ่นนำ”

ภาพประกอบตอนเกริ่นนำได้แรงบันดาลใจของรูปทรงมาจากลวดลายของธรรมาสันที่แกะสลักจากไม้ภายในวิหารหลวง และเนื้อหาตอนเกริ่นนำที่เล่าเรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่เสด็จมาที่หมู่บ้านลัมพการีวัน

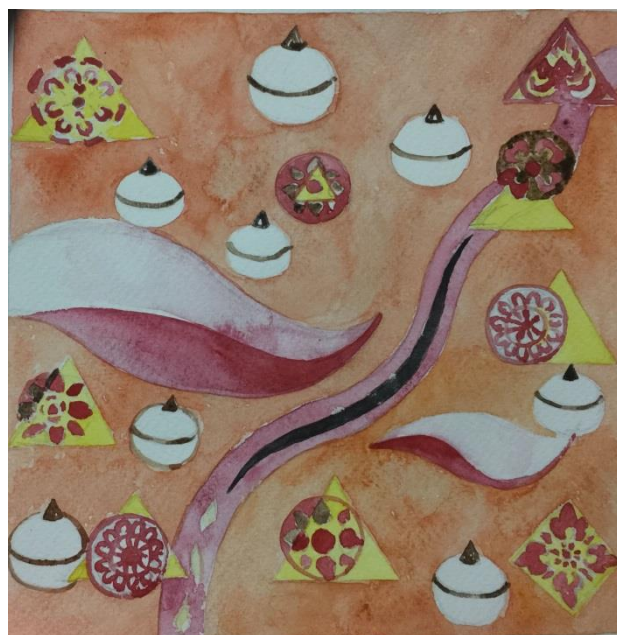
ภาพที่ 4 “ละอ้ายคอนตานน้ำเผ็งกับหมากพร้าว 4 ลูก

ภาพประกอบตอนอ้ายคอนตานน้ำเผ็งกับหมากพร้าว 4 ลูกนี้ได้แรงบันดาลใจมาจากลวดลายจิตรกรรมตกแต่งฝาผนังท้ายวิหารน้ำแต้มและ เนื้อหาตอนที่อ้ายคอนเห็นพระพุทธเจ้าเกิดความศรัทธาจึงนำน้ำผึ้งและผลไม้มาตักถวายพระพุทธเจ้า

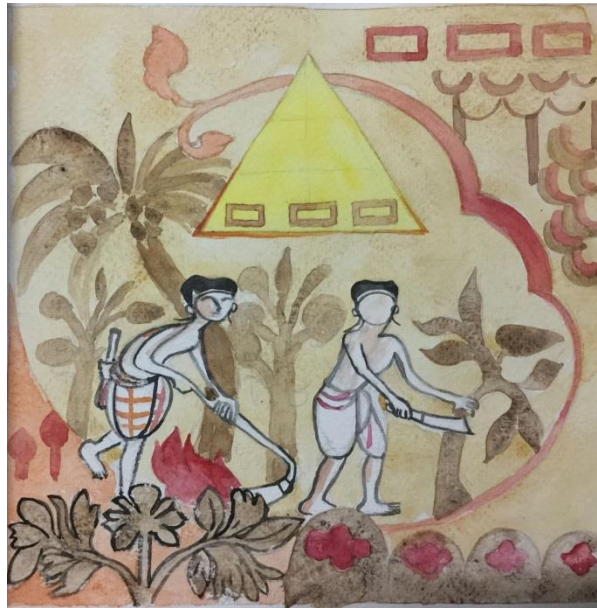
ภาพที่ 5 “เมืองลัมพาง”

ภาพประกอบนี้ได้แรงบันดาลใจทางรูปทรงจากจิตรกรรมบนแผงไม้คอสองด้านทิศใต้ของวิหารน้ำแต้ม และเนื้อหาจากตอนที่พระพุทธเจ้าฉันน้ำผึ้งเสร็จแล้วโยนไปทางทิศเหนือและทำนายว่าจะเป็เมืองชื่อลัมพางต่อไป

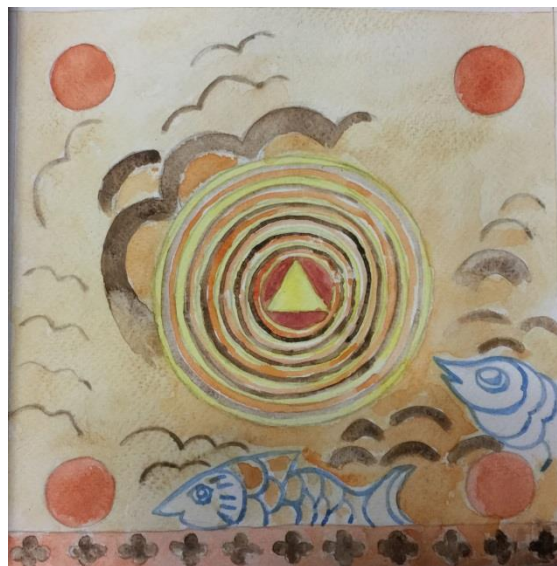
ภาพที่ 6 “พระพุทธเจ้าหื้อเกสาเส้นนึ่งแก่วะอ้ายคอน”

ภาพประกอบนี้ได้แรงบันดาลใจทางรูปทรงจากลายดอกลอย ที่ประดับตกแต่งภายในวิหารพระพุทธ และเนื้อหาตอนที่พระพุทธเจ้าเอามือลูบศีรษะแล้วได้เส้นผมมา 1 เส้นให้แก่วะอ้ายคอนรับเอาใส่มือกลายเป็น 8 กำมือจึงนำไปใส่ผอบ

ภาพที่ 7 “แปลงพระธาตุ”

ภาพประกอบนี้ได้แรงบันดาลใจทางรูปทรงจากภาพจิตรกรรมฝาผนังสองด้านทิศเหนือประวัติพระอินทร์ซึ่งเป็นภาพมาฆนพกับเพื่อน ร่วมกันสร้างศาลาที่พักคนเดินทางตรงทางสี่แพร่ง และเนื้อหาตอนกำลังก่อสร้างพระธาตุลำปางหลวง

ภาพที่ 8 “วัดพระธาตุลำปางหลวง”

ภาพประกอบนี้ได้แรงบันดาลใจจากจิตรกรรมที่วาดลงบนเสาระหว่างแผงคอสองภายในวิหารน้ำแต้ม เป็นรูปปลาที่กำลังว่ายน้ำ และเนื้อหาตอนที่สองเกี่ยวกับการทำนุบำรุงพระธาตุให้สืบต่อไปโดยนำคติความเชื่อทางจักรวาลมาถ่ายทอด

3. การสืบทอดคุณค่าของตำนานพระธาตุลำปางหลวงมรดกอารยธรรมล้านนา จ.ลำปาง

ตำนานเป็นหนึ่งในเรื่องราวของคัมภีร์โบราณในล้านนา เป็นเอกสารโบราณที่นักปราชญ์ชาวล้านนาในอดีตได้บันทึกเรื่องราวต่างๆ ทั้งที่เป็นพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์(นิทาน ล้านนา)การศึกษาเนื้อหาของตำนานในบทความนี้ เป็นผลจากการปริวรรตจากคัมภีร์โบราณเป็นภาษาไทยจึงมีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องราว และจากการวิจัยและหนังสือที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีความรู้ความเข้าใจ ในโครงสร้างและจุดมุ่งหมายในการจารตัวอักษรบนคัมภีร์โบราณกลายเป็นพุทธบูชา เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาจากการสะท้อนให้เห็นถึง จิตใจอันเป็นกุศลที่อุทิศเพื่อศาสนาให้เกิดผลดีต่อชีวิตและจิตใจของผู้สร้าง การได้เรียนรู้แนวความคิดเหล่านี้ยังไม่ค่อยมีการเผยแพร่ถึงแม้จะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การย้อนกลับมาศึกษาอดีต เพื่อทบทวนรากเหง้าถึงความเป็นมาของสิ่งที่เกิดขึ้นจากต้นทุนทางวัฒนธรรม จะทำให้สังคมมีรากฐานทางแนวความคิดเหมือนต้นไม้ที่มีรากแก้วหยั่งไปยังพื้นดินพร้อมจะเติบโตอย่างมั่นคง เพราะมีสิ่งที่จะยึดเหนี่ยวจิตใจผู้คนให้เจริญงอกงาม ให้ก้าวทันความก้าวหน้าทางวัตถุถึงแม้จะมีคัมภีร์โบราณอยู่เป็นจำนวนมากแต่น้อยคนนักที่จะได้เรียนรู้เพราะจำกัดอยู่ในวงแคบ เช่น นักวิชาการหรือวงการการศึกษา เป็นต้น การศึกษาคุณค่าและถ่ายทอดเป็นภาพวาดจึงเป็นการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมและเข้าใจง่าย

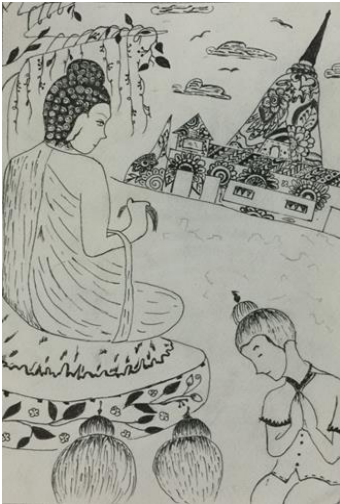
ภาพที่ 9 ผลงานของนายปฐมชัย มือแข็ง

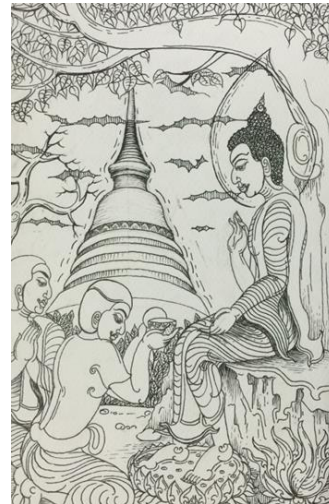
ภาพที่ 10 ผลงานของนางสาวทวีติยา มูลควร

รูปทรงหรือองค์ประกอบทางรูปธรรม(Form) การนำเสนอของรูปทรงของภาพที่ 9 และ 10 มาจากเนื้อเรื่องของตำนานที่ว่า “ยังมีละผู้หนึ่งชื่ออ้ายคอนมันหันพระพุทธเจ้ามนเอาน้ำผึ้งใส่บอกไม้พวงมาที่อุทยานแก่พระพุทธเจ้ากับหมากพั่ว 4 ลูก” (พินิจตำนานลำปาง, 2558: 43) ซึ่งภาษาที่ใช้ยังมีความเป็นพื้นเมืองอยู่ มีผู้แปลเป็นภาษาไทยดังนี้ “ขณะนั้นมีผู้ชายผู้หนึ่งชื่ออ้ายคอนเห็นพระพุทธเจ้าก็เกิดมีความเลื่อมใส ได้นำเอาน้ำผึ้งบรรจุกระบอกไม้ป้าง(ไม้ข้าวหลามไม้เปราะ)มะพร้าวและมะตูมอย่างละ 4 ลูก มาน้อมถวายต่อพระพุทธองค์” (ตำนานพระบรมธาตุลำปางหลวง, 2554: 20) ซึ่งการแสดงออกมีเนื้อเรื่องดังกล่าวมาก่อนทำให้รูปทรงที่ปรากฏคือ พระพุทธเจ้านั่งอยู่ใต้ต้นโพธิ์ และมีผู้ชายคืออ้ายคอนหรืออ้ายคอนกำลังถวายผลไม้ ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมของวัด เช่น มีพระธาตุเจดีย์ซึ่งถึงแม้ทักษะฝีมือในการแสดงออกยังไม่มากแต่จุดประสงค์ในการแสดงถึงกิริยาของผู้ถวายผลไม้ให้พระพุทธเจ้านั้นเด่นชัดเพื่อให้เข้าใจถึงสิ่งที่ต้องการสื่อสารในการเล่าเรื่องราวของตำนาน

ทางด้านเนื้อหาหรือองค์ประกอบทางนามธรรม(Content) การนำรูปพระพุทธรูปเจ้าแสดงออกจากเนื้อหาของตำนานทำให้เห็นถึงความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาที่เมื่อเห็นพระพุทธรูปเจ้าก็ได้จัดเตรียมของนำมาถวาย เป็นเชิงสัญลักษณ์ในความอ่อนน้อมถ่อมตนเพื่อยกย่องพระพุทธศาสนาในดินแดนแห่งนี้เพื่อเชื่อมโยงกับพระธาตุลำปางหลวงและจังหวัดลำปางซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิต ส่งผลต่อสภาพจิตใจอันเป็นกุศลเข้าใจถึงหลักธรรมซึ่งเป็นแก่นและการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารเพื่อให้เข้าถึงนิพพานอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดซึ่งสอดคล้องกับคติในการสร้างวัด

ภาพที่ 11 ผลงานของนางสาวธนัชชา ปัญญาเหล็ก

ภาพที่ 12 ผลงานของนายณัฐวุฒิ เลพล

รูปทรงหรือองค์ประกอบทางรูปธรรม(Form) การนำเสนอเนื้อหาจากรูปทรงของภาพที่ 11 และภาพที่ 12 จากเนื้อเรื่อง “พระพุทธเจ้าจึงเอามือลูบศีรษะหัวได้เกสาเส้นหนึ่งหืออรหันต์และพระญาณโสกราช หือแก่ลัวะ อ้ายคอนรับใส่บอกค่าแล้วซ้ำใส่อบค่าใหญ่ 8 กำมือ” แปลเป็นภาษาไทย “พระพุทธองค์ยกพระหัตถ์เบื้องขวาขึ้นลูบพระเศียรได้พระเกศา 1 เส้นติดพระหัตถ์มา แล้วพระพุทธองค์ทรงมอบให้แก่ลัวะอ้ายคอน ลัวะอ้ายคอนรับเอาพระเกศาด้วยความโสมนัสเป็นล้นพ้นแล้วจึงนำลงบรรจุในผอบทองคำใหญ่ 8 กำ” (พินิจตำนานลำปาง, 2558: 43) รูปทรงที่แสดงออกอย่างเด่นชัด คือพระพุทธเจ้ากำลังให้พระเกศาแก่ลัวะอ้ายคอน และมีฉากเป็นรูปพระธาตุซึ่งแม้จะมีรูปทรงการแสดงออกที่คล้ายกันแต่ลักษณะเส้นและรายละเอียดของรูปทรงมีความแตกต่างกัน เฉพาะบุคคล สังเกตได้จากภาพที่ 3 ลวดลายของรูปทรงพระธาตุเป็นการนำลายพรรณพฤกษามาตกแต่ง และส่วนอื่น เช่นลวดลายที่รองนั่งของพระพุทธเจ้า ซึ่งภาพที่ 4 กับใส่ใจรายละเอียดอ่อนช้อยของเครื่องแต่งกาย โดยเฉพาะจีวรของพระพุทธเจ้าที่โค้งเว้าไปตามสัดส่วนของร่างกายและรูปทรงพระธาตุใกล้เคียงความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะทักษะ, จินตนาการ และประสบการณ์มีส่วนในการแสดงออกของรูปทรง

เนื้อหาหรือองค์ประกอบทางนามธรรม(Content) การแสดงออกทางเนื้อหาของภาพที่ 11-12 เห็นได้ชัดว่าเป็นการแสดงอิทธิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า ในการประทานเกศาแก่ลัวะอ้ายคอนจาก 1 เส้นกลายเป็น 8 กำมือซึ่งกล่าวเกินจริงแต่จุดมุ่งหมาย ในการแสดงออกของภาพแล้ว พระพุทธเจ้ากำลังเมตตาลัวะอ้ายคอนที่ถวายผลไม้ จึงมอบเกศาเป็นการตอบแทน เหมือนสัญลักษณ์คือ ลัวะอ้ายคอนเป็นตัวแทนของคนพื้นถิ่นบริเวณนั้นและพระพุทธเจ้าเป็นตัวแทนพระพุทธศาสนาที่คาดว่าจะเผยแผ่เข้ามาในสมัยนั้น จึงเหมือนเป็น

การรับเอาพระพุทธรูปศาสนาเข้ามายังถิ่นของตนและถูกสืบทอดทั้งการดำเนินชีวิตและวิถีคิดปรากฏเป็นผลงานในรูปแบบต่างๆ

การนำเรื่องราวของตำนานพระธาตุลำปางหลวง มาสร้างสรรค์เป็นผลงานวาดภาพประกอบอย่างน้อยก็เป็นการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงไปถึงองค์ความรู้ส่วนอื่นๆ ของประวัติศาสตร์ล้านนาถึงแม้การเล่าเรื่องราวจะมีปาฏิหาริย์เกินจริง หากเข้าใจเจตนา ก็จะเห็นถึงสิ่งที่คนรุ่นก่อนที่หา กลอุบายสืบทอดพระพุทธรูปศาสนา ให้คนรุ่นหลังได้มีความเข้าใจหลักธรรมซึ่งเป็นแก่นอันแท้จริง ที่คนรุ่นก่อนได้เรียนรู้และหากกลอุบายในการสืบทอดต่อกันมา การวาดภาพประกอบเทคนิคสีน้ำเป็นเพียงเครื่องมือที่จะใช้ศึกษาและยังมีอีกหลายวิธีที่สามารถประยุกต์ใช้ร่วมกัน การศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นการเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับตำนานเพื่อพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ภาพประกอบให้มีความสมบูรณ์เป็นผลงานที่เข้าถึงได้ง่ายขึ้น

การนำเนื้อหาของตำนานพระธาตุลำปางหลวงมาถ่ายทอดกับนักศึกษาสาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดยวาดภาพประกอบลายเส้นหลังจากได้อ่านและคำอธิบายถึงโครงสร้างของตำนานในรายวิชาที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นนั้น เพื่อเป็นการสืบทอดคุณค่าตำนานอีกทางหนึ่งเพราะนักศึกษาโดยส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นและจังหวัดใกล้เคียง และได้ศึกษามรดกของท้องถิ่นที่มีคุณค่าให้สืบทอดต่อไป

สรุปผลการสร้างสรรค์อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะผ่านเรื่องตำนานพระธาตุลำปางหลวงเป็นเครื่องมือ มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาให้มีการสื่อสารผ่านการทำงานศิลปะ โดยศึกษาข้อมูลประกอบความเป็นมาและโครงสร้างของตำนานพระธาตุลำปางหลวงเพื่อสืบทอดคุณค่ามรดกทางอารยธรรมล้านนา จ.ลำปาง

การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตำนานพระธาตุลำปางหลวงจากสุรัสวดี อ่องสกุล กล่าวโดยสรุปว่าตำนานเป็นเรื่องเล่าที่ถูกสืบทอดต่อกันมา มี 2 ประเภท คือ ตำนานฝ่ายวัดและตำนานฝ่ายพื้นเมือง ลักษณะของตำนานพระธาตุลำปางหลวง เป็นตำนานเกี่ยวกับพุทธศาสนาจึงจัดเป็นตำนานฝ่ายวัด แต่ในสมัยราชวงศ์มังรายราชวงศ์มังรายพุทธศตวรรษที่ 21 เล่าเรื่องการสถาปนาพระธาตุ ในสมัยพระเจ้าติโลกราชกษัตริย์ลำดับที่ 9 แห่งราชวงศ์มังราย(พ.ศ. 1984-2030) เป็นสมัยที่อาณาจักรล้านนามีความเชื่อพระธาตุพระบาทเพื่องฟู มีผู้แต่งตำนานเป็นพระภิกษุในท้องถิ่น ไม่นิยมระบุนามของผู้แต่ง มีเพียงชื่อผู้คัดลอกคัมภีร์ สถานที่ และปีที่จาร จึงไม่ทราบว่าเป็นฉบับใดเป็นต้นฉบับซึ่งยาวของคัมภีร์มีเพียงผูกเดียว การแต่งใช้วิธีเล่าเป็นนิทาน โครงสร้างของตำนานแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนแรกกล่าวถึงเมื่อครั้งสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าเสด็จมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามเมืองต่างๆ ตอนที่สองกล่าวถึงการทำนุบำรุงพระธาตุสืบทอดกันมาตามยุคสมัยต่างๆ ได้อิทธิพลทางตำนานต้นแบบอันเป็นแนวคิด คือ ตำนานพระเจ้าเลียบโลก และคัมภีร์มหาวงศ์ การเขียนใช้วิธีแบ่งเป็นห้องหรือตอน

การสร้างสรรค์ผลงานภาพประกอบนั้นต้องอาศัยจินตนาการกับทักษะและการถ่ายทอดผ่านกระบวนการทางศิลปะเพื่อสื่อเป็นภาพผลงานออกมาจากเนื้อหาของตำนาน ถ่ายทอดสุนทรียภาพที่ได้รับของรูปทรงหรือองค์ประกอบทางรูปธรรม(Form) นั้น ทำให้เห็นความแตกต่างในการแสดงออกเฉพาะบุคคลถึงเรื่องจะเหมือนกันแต่ลักษณะเฉพาะในการถ่ายทอด แตกต่างกันไปตามจินตนาการและประสบการณ์แม้ทักษะจะมีส่วนในการแสดงออกแต่ความเข้าใจในเนื้อเรื่องกับจินตนาการที่เกิดขึ้นก็สำคัญไม่แพ้กันซึ่งต้องมีความสมดุลทั้ง

สองอย่างจึงจะสามารถถ่ายทอดได้ดี เนื้อหาหรือองค์ประกอบทางนามธรรม(Concept) การนำเสนอภาพประกอบโดยรวมแสดงเรื่องราวการเกิดพระธาตุลำปางหลวงและเมืองลำปางแสดงความรู้สึกซาบซึ้งต่อพระพุทธศาสนาความเชื่อในบุญกุศลหนุนนำส่งให้ภพชาติของชีวิตดีขึ้นซึ่งสะท้อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนแห่งนี้

การวาดภาพประกอบตำนานทำให้มีความเข้าใจในเนื้อหาชัดเจนขึ้นเพราะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่สามารถสื่อสารให้เข้าถึงบุคคลทั่วไปได้ง่ายขึ้น เพราะด้วยเนื้อหาของตำนานที่เรียบเรียง และการนำเสนอเต็มไปด้วยเนื้อหาที่เป็นตัวอักษรร้อยเรียงต่อกันเป็นตอนๆ แต่การแสดงออกด้วยภาพวาดเป็นการดึงดูดความสนใจ เข้าไปยังการศึกษาตำนานอีกครั้ง อีกทั้งความเป็นมาในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่ง เป็นการเริ่มต้นศึกษาทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนาภาพประกอบของตำนานให้มีความเด่นชัด ในรูปแบบการแสดงออกมากยิ่งขึ้นและองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. องค์ความรู้ของตำนานพระธาตุลำปางหลวงที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของเมืองลำปาง การน้อมรับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาผ่านตัวละคร “ละอ้ายคอน” ถึงแม้เรื่องเล่าจะมีปฏิกิริยาเกิดขึ้น แต่เมื่อศึกษาทำให้เข้าใจถึงเจตนาในการถ่ายทอดตำนานลงบนคัมภีร์ใบลาน เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาไม่ให้เสื่อมและสืบทอดคุณค่าให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา เอกสารที่เก็บรวบรวมได้มีการเผยแพร่โดยการปริวรรตและจัดทำเป็นรูปเล่ม ให้ได้ศึกษาแต่ยังอยู่ในวงจำกัด การแสดงออกด้วยการวาดภาพประกอบผ่านกระบวนการทางศิลปะทำให้มีความเข้าใจในเนื้อหาอีกทางหนึ่งที่จะถ่ายทอดคุณค่าของตำนาน

2. การสร้างสรรค์งานศิลปะมีหลายรูปแบบ การเลือกวิธีการวาดภาพในการแสดงออก ทำให้ถ่ายทอดเนื้อหาจากเรื่องราวของตำนานพระธาตุลำปางหลวงและรูปทรงจิตรกรรมภายในวิหารพระพุทธและวิหารน้ำแต้ม ลวดลายการแกะสลักไม้ทางขึ้นธรรมาสถภายในวิหารหลวง รวมถึงความเชื่อทางคติจักรวาลในการแสดงออกของรูปทรงสามารถสื่อสารได้ง่ายกว่าการตำนานซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองต้องทำความเข้าใจและโครงสร้างของตำนานถึงปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นจริงภายในเนื้อเรื่อง การวาดภาพประกอบทำให้เป็นอีกวิธีหนึ่งในการสร้างสรรค์ทางศิลปะที่สามารถทำให้เข้าใจตำนานพระธาตุลำปางหลวงมีความน่าสนใจ

3. การศึกษาด้านตำนานพระธาตุลำปางหลวงผ่านงานศิลปะ ทำให้ได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตำนาน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของล้านนาที่มีคุณค่าสืบทอดต่อกันมา แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลา ตำนานกลายเป็นเอกสารที่ถูกรวบรวมไว้ และรับรู้ถึงเรื่องราวเหล่านี้ได้น้อยมาก เมื่อศึกษาแล้วจึงพบว่าเนื้อเรื่องมีความเชื่อมโยง ในการถ่ายทอดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น แต่นำมาถูกถ่ายทอดน้อยจึงเริ่มศึกษาด้านพระธาตุลำปางหลวงและถ่ายทอดผ่านการวาดภาพประกอบและจะพัฒนารูปแบบภาพประกอบให้มีความงามขององค์ประกอบศิลปะและรูปแบบนำเสนอที่สามารถประยุกต์ให้เข้าถึงข้อมูล

การเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักจึงจำเป็นโดยเฉพาะในท้องถิ่น เพราะเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาการแสดงออกของคติจักรวาลที่เป็นแก่นแท้ที่ควรศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการสร้างสรรค์ในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบให้เข้าถึงง่ายขึ้น เช่น การจัดนิทรรศการ ทำเป็นหนังสือภาพประกอบอธิบายด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย และถ่ายทอดบนโลกแห่งการสื่อสารด้วยดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชัน ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ชลูด นิ่มเสมอ. (2553). *การวาดเส้นสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

จิตพล โปตะวัฒน์. (2558). “น้ำ : สัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมของไทย”. วารสารวิชาการ

Veridian E-Journal ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน 2558: 1354-1355.

ตุลาภรณ์ แสนปรน. (2557). *เล่าเรื่องเมืองลำปาง*. ลำปาง: สำนักพิมพ์ศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

พิเชษฐ์ เปียร์กลิ่น, ปริญญ์ ตันติสุข และสุธา สันะวัต. (2559). “การเดินทางเข้าสู่วิหารแห่งจิต”.

วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2559: 2301.

พระครูพิธานนพกิจ. (2554). *ตำนานพระธาตุลำปางหลวง*. เชียงใหม่: อนุรักษ์การพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.

สร้อยดี อ่องสกุล. (2544). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

สร้อยดี อ่องสกุล. (2558). *พินิจตำนานลำปาง*. เชียงใหม่: ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อดิศักดิ์ พัทธทองคำ. (2558). “พลังแห่งการเกิดดับของชีวิต”. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ 8

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน 2558: 1535.